

Село утвара

Аутомобил, сребрни пунто, ишао је лошим локалним путем, обилазећи рупе. Око асфалта, кроз бескрајну равницу, смењивала су се поља жита, кукуруза и сунцокрета. Било је рано недељно преподне, сунчани и топао летњи дан. Призор – бајковит! На радију је ишла весела песма о путовању. Једина путница у аутомобилу била је лепа и згодна бринета, у раним тридесетим, обучена у фармерице и елегантну белу кошуљу, јер је у удаљено војвођанско село ишла послом. Уклопити пословни изглед са летњом жегом тог је дана био прави изазов!

Крупним смеђим очима, под густим трепавицама, посматрала је стари напуштени млин са ветрењачом, ниже уз пут. Помислила је како у овим селима живот мора да је безбрижан у односу на велики град. Опустила се уз песму и певушила добро познате стихове. Решила је да заиста ужива у возњи до удаљеног села. Ово јој је био први случај на којем ће радити самостално, са локалном полицијом. Осећала благу напетост, јер је морала да се докаже. Због тога јој је било додатно важно да се опусти.

После неког времена на хоризонту су почели да се назиру кровови кућа. Над њима су доминирала два црквена торња и три високе антене за мобилну мрежу. Посматрајући их, помислила је како је модерно доба стигло и у ова забачена села и покварило идиличне пејзаже. Увек је волела приче о љупким малим местима, иако никад није живела у неком од њих.

За неколико минута сребрни пунто је ушао у широке улице. Већина кућа је била стара; тек по нека новија. Испред њих биле су засађене липе и трешње. Призор као са разгледнице! Узаним сеоским друмом тек повремено би

прошао по неки ауто или трактор. На једној клупи испред куће седео је старији бркати човек, са плавим радничким качкетом. Штап за ходање био му је наслоњен на клупу. Бринета је зауставила ауто поред њега и отворила прозор.

– Извините, тражим полицијску станицу.

– А Ви сте...?

– Ја сам инспекторка.

– Да ли сте дошли због утвара?

– Молим?!

– Идите овом улицом до центра, па скрените десно.

Видећете заставу и паркиран полицијски аутомобил испред полицијске станице – рече јој старац показујући штапом правац.

– Хвала Вам!

Пратећи инструкције, кренула је даље, осматрајући село. Напуштене куће лако су се препознавале по томе што трава испред њих дуго није била кошена, а ролетне на прозорима биле су спуштене. Прошла је кроз центар села, где је испред локалне продавнице група од пет или шест мушкараца пила пиво. Скренула је десно у још једну широку улицу, на чијем је ћошку био кафић, излепљен плакатима неке певачице народне музике, бујног попрсја. Недуго потом угледа мали монтажни објекат са истакнутом државном заставом на јарболу и паркираним полицијским аутом испред.

Ступивши унутра, видела је канцеларију са мапом Војводине, старим орманом пуним папира, уредно сређеним столовима са компјутерима и неколико фотографија на зиду. Зачудила се када је на једној фотографији видела портрет млађег полицајца са црном траком у углу. Деловао јој је превише млад да би умро природном смрћу. Убрзо из друге просторије уђе старији полицајац у униформи, средње висине, снажно грађен, кратко ошишане седе косе, уредних седих бркова и продорног погледа.

– Добар дан. Ја сам инспекторка Емилија Дамјанов. Дошла сам због нестанка две младе жене из села. Желите ли да видите моју легитимацију?

– Нема потребе – рече полицајац, па настави: – Владимир Савин, шеф ове полицијске испоставе. Ваш долазак ми је најављен. Само, дошли сте због убиства две младе жене, а не због нестанка.

– Мени је речено да је у питању нестанак – каза збуњено млада инспекторка.

– Још нисмо пронашли тела, али само је питање времена! Хајде да Вам покажем место злочина, свеједно сам кренуо тамо!

Емилија је пратила старијег полицајца до службеног аута напољу. Отворио јој је сувозачка врата, сугеришући јој да пођу његовим аутом. Захвалила се и села.

– Ако смем да приметим, млади сте за инспекторку.

– Ово ми је први самостални случај. Нисте навикли да радите са млађим колегама?

– Навикао сам да радим сам. Већ две године сам једини полицајац у испостави. Знате, ово је мало и забачено село, па нема пуно посла. Ситни прекршаји и пар проблематичних локалаца. То је све. Овде углавном живе мирни и питоми људи, који се баве пољопривредом. Село је познато по домаћем сиру. До пре петнаест година имало је и рибњак.

Полицијски ауто изашао је из насеља на локални пут окружен њивама и по којим напуштеним објектом. Емилија је осматрала пространство. Сетила се приче пријатељице из града да јој, када се вози оваквим друмовима, приказ непрегледне равнице делује депресивно. Али младој полицајки није деловало тако. Схватила је да је овде живот успорен у односу на град. Међутим, знала је да депресија не зависи од места и пејзажа, већ од људи.

А онда у моменту полицијски ауто закочи и Емилија

се тргну, схвативши да је одлутала док је гледала у страну. Испред аута је стајао старац, дуге седе косе и браде, у подераном старом шортсу и мајици, босих ногу. Пришао је ауту и почео да удара руком по хауби, полако, у ритму. Инспекторки се најпре учини да човек гледа у њу, али онда схвати да гледа кроз њу, као да она и није ту. Владимир без речи крену у рикверц неколико метара и онда само обиђе човека, као да му то није ништа ново.

Збуњена Емилија је ћутала, покушавајући да схвати шта се управо догодило, а онда поред пута угледа шумарак. Када су стигли до њега, аутомобил се зауставио уз ивицу пута и двоје колега је изашло. Инспекторка је видела непрегледну шуму кроз коју је водио узан путић за пешаке и бицикле. Аутомобил или трактор ту би тешко прошли.

– Овде сам прекјуче пронашао два бицикла, Даничин и Милин. Били су прекривени грањем и травом. Намерно сакривени.

– То су две нестале девојке – Даница и Мила? – упита Емилија.

– Да. Мила је удовица, има двадесет три године. А Даница деветнаест. Мила је била удата за Даничиног покојног брата, Вукашина. Живеле су заједно са Вукашиновим и Даничим родитељима, као и са Вукашиновим и Милиним двогодишњим сином. У питању је угледна староседелачка породица. Добри људи, вредни и послушни.

– Шта им се десило?

– Даница је била сликарка, требало је у октобру да оде на студије у Будимпешту. Често је долазила овде да слика. Мила је била поштена жена, није ишла да се проводи по селу, само некад да прави друштво Данице, кад иде да слика. Њих две су се зближиле после Вукашинове смрти. Прекјуче преподне кренуле су овде бициклима и нису се вратиле кући, а нису се ни јављале на телефон. Телефони су им још недоступни. Даничина мајка ме је

звала и пријавила нестанак. Ја сам дошао и пронашао њихове бицикле сакривене овде. Тражио сам појачање, да организујем потрагу за телима, али дошли сте само Ви. Вероватно зато што није прошло пуно времена од нестанка послали су инспектора којем је ово први самосталан случај, да се учи од мене. Знате, ја сам скоро цео живот полицајац у овом селу. Знам како село дише.

– Верујем... Причате као да су већ мртве, а још нисте пронашли тела?

– Даница је имала дечка, Сашу. Он је један од оних проблематичних локалаца. Са неколико пајташа проваљивао је у напуштене сеоске куће, али га никад нисам ухватио на делу, нити сам успео да докажем. Једном сам му током рутинског претреса пронашао пиштољ, за који није имао дозволу, и одузео му га. Поднео сам и кривичну пријаву за илегално ношење оружја, али је случај застарео. Знате, он је 'дођош'. Они имају пуно оружја, донели су га са собом.

– Дођош?

– Његови родитељи су се доселили из Босне деведесетих. До сада је вероватно набавио други пиштољ!

– Схватам. Тај Саша Вам је главни осумњичени за нестанак младих жена. Који би му био мотив?

– Као што рекох, Даница је у октобру требало да оде у Будимпешту, да студира сликарство. Саша се противио њеном одласку. Њена породица је све време била забринута како ће Саша реаговати на Даничин одлазак. Њему није страшно да буде насиљан – да се потуче у локалном кафићу и томе слично. Нема сталан посао, ради као сезонски радник. Никад више неће пронаћи девојку из добре куће, попут Данице. Мила је вероватно настрадала као колетерална штета, јер је јуче дошла овде са Даницом. Саша је такође нестао јуче, нигде нисам могао да га пронађем! Причао сам са његовим оцем, али ми он није рекао где му је син. Ово је велики шумарак, зарастао у жбуње. Нећемо лако пронаћи

тела сами нас двоје.

– Да, откуд шума уз локални пут?

– Овде није место за њиве. У шумарку је за време Другог светског рата био немачки логор. Неколико стотина људи – Срба, Рома и малобројних Јевреја – било је овде привремено интернирано, око два месеца. Многи се нису вратили. Убијени су. Шта су све Немци радили људима док су окупирали нека од ових села, то је страхаота! Мада је доста зависило и од локалних команданата. Тамо где су они били нормалнији људи, рат се и није осетио. Али тамо где је немачки командант био неко ко је претходно цео живот био нико и ништа, па је онда дошло његових пет минута, било је заиста ужасно... Људи су тамо замрзели све Немце! Не знам шта Ви мислите о томе...

– Мислим да онај ко може да мучи или убије другог човека има психолошке предиспозиције за то. Већина њих цео живот чека да добије такав разлог, да могу да испоље своју стварну природу, коју до тада сакривају испод маске уљудности. Као неки од тих немачких команданата, који су дочекали својих пет минута. Таквих људи има у свим нацијама и у свим друштвеним слојевима. Психолошки профил је оно што их заиста одређује, а не формална обележја и околности. Оно што су радили једни другима за време рата све време је било у њима и чекало своју прилику. Него... Шта је оном старом босом човеку са пута, зашто делује тако чудно?

– Ма, чуо је утваре које вриште из мрака!

– Како то мислите?

– Хајде, идемо до куће несталих особа, да причамо поново са њиховом породицом – рече стари полицајац и крену према ауту.

Изненађена тиме што јој полицајац није одговорио на питање, млада инспекторка је ушла у ауто. Убрзо су се вратили у село и зауставили испред уредне старе сеоске куће, окречене у боју кајсије. Из дворишта им је у сусрет

изашла мршава средовечна жена кратке косе, од педесетак година, са избораним лицем, обучена у обичну црну мајицу и панталоне, без шминке. Срдачно и забринуто се поздравила са сеоским полицајцем Владимиром и уљудно се јавила Емилији. Отворила им је врата дворишта и позвала их да уђу.

Док их је пратила у двориште, инспекторка је погледала прекопута, ка клупи, на којој су седеле две старије жене, од преко седамдесет година. Биле су обучене на старински начин, са повезаним марамама преко главе. Емилија их је само погледала и ушла, а домаћица их је посматрала неколико секунди, па је са благом задршком подигла руку, културно им се јавивши. Међутим, две жене су само гледале у њу, без икаквог одговора, као да су скамењене. Домаћица се кисело осмехну, па уђе у кућу.

Дошли су у дневну собу. Напољу је пржила летња жега, али се то у кући слабије осетило, због дебелих зидова старе сеоске куће. Емилија је осмотрила просторију. По каучу су биле просуте дечје играчке. Намештај је био стар. Једина нова ствар коју је видела био је телевизор са равним екраном. На зиду је висила по која икона. Посебно се истицала икона Богородице, испред које је висило кандило. А онда је приметила пуно фотографија истог оног младог полицајца са фотографије из станице. У соби су биле његове фотографије у униформи, са венчања, са сином... Схватила је да је то Вукашин. Негде скрајнута била је само једна фотографија прелепе, витке и нежне девојке са плавим очима и плавом косом.

У собу уђе и мршави старији проћелави човек са наочарима, у шортсеу и до грла закопчаној летњој кошуљи са кратким рукавима, па загрли домаћицу. Сели су сви за сто.

– Ово су мој дугогодишњи пријатељи – Миша и његова жена Магдалена. Даничини родитељи и Милини свекар и свекрва – представи их Владимир.

– Драго ми је! Ја сам Емилија Дамјанов, инспекторка.

– Желите ли да пробате домаћи сир? Наше село је познато по домаћем сиру – понуди Миша.

– Не, хвала. Радије бих Вас питала о Даници и Мили. Да ли су често ишле заједно бициклом?

– Да – рече жена, па настави: – Њих две су као најбоље другарице. Од смрти мог сина, Вукашина, село нас помало избегава. Нашу кућу. А сад сви причају о нестанку. Као да нам једна несрећа није била довољна...

– Зашто мислите да Вас село избегава?

– Инспекторка хоће да пита да ли се Даница дружи са још неким осим са Милом – убаца се Владимир, полицајац.

– Даница има само дечка и посећује старог наставника ликовног. Слабо се дружи са осталима у селу. Мила ради по кући, на њиви, подиже сина – рече Магдалена, па извади из џепа кутију цигарета и запали једну, док јој суза крену низ лице.

– Драга, то није добро, знаш да си једва престала... Хајде, направићу ти доручак са домаћим сиром – говораше Миша благим гласом, али без успеха.

– Шта знате о Даничином дечку, Саши? – упита Емилија.

– Није то дечко за њу. Проблематичан је, насилан, туче се по селу. Пре месец дана је једном старијем човеку из села заврнуо руку из чиста мира! Али наша ћерка је мало 'слободан дух'. Не можемо да јој забранимо да се виђа са њим – објасни Миша.

– Да ли је некад био насилан према Даници?

– Не, није се жалила на то. Али није му било драго када је чуо да је положила пријемни за студије у Будимпешти – одговори Магдалена, уз дубоке издисаје, пуне дуванског дима.

– Схватам. Можда је питање индискретно, али –

колико сте блиски са својом ћерком? Да ли би Вам рекла да нешто није у реду са њом и Сашом?

– Не верујем... Она превише живи у свом свету. Поверава се само Мили и лудом наставнику ликовног – рече Миша.

– Да ли постоји још неко осим Саше ко би желео да науди Даници или Мили? – наставила је Емилија да поставља питања благим гласом, разумевши патњу Мише и Магдалене.

– Не, ово је мирно село, са пуно староседелаца. Овде живе добри људи, вредни и послушни – одговори Миша.

– Разумем. Хвала Вам. Обавестићемо Вас чим нешто сазнамо – рече млада инспекторка и погледа у колегу полицајца, као да му поручује да треба да крену.

– Молим Вас, пронађите моју Даницу живу и здраву! Она је нешто најбоље у овој кући – рече Магдалена, на шта Миша само скрену поглед.

За два минута изашли су напоље. Емилија се поздрави са забринутим родитељима, па крену према ауту. Поново је приметила две старије жене које су само гледале у њу као скамењене. Осматрала их је и ушла у аутомобил. Владимир је још мало причао са Мишом и Магдаленом испред куће, па се придружио Емилији.

– Вукашин је био полицајац?

– Да. Радили смо заједно неколико година у испостави у селу. Познајем га од рођења. Био је добар момак и могао је да постане изврстан полицајац! Од његове смрти радим сам.

– Како је умро?

– Вукашин је пре две године извршио самоубиство, службеним пиштољем. Због тога их село избегава.

– Да ли сте приметили да је био у депресији, или да има неки проблем?

– Не. Повијао је групицу локалних клинаца који су

дували лепак у дворишту једне напуштене куће, касно увече. Клинци су побегли у стару швапску цркву, а он је ушао за њима. Чуо је утваре, њихове вриске. После недељу дана се убио. Нико не иде у стару цркву. То је уклето место.

– То је неко локално сујеверје?

– Ја сам рођен и цео живот живим овде. И никад нисам ушао у стару швапску цркву. То није зато што сам сујеверан, већ зато што сам паметан. Сви знају да је то уклето место.

– Зашто то мисле за стару немачку цркву? Да ли уопште има Немаца у селу?

– Не, одселили су се пред крај рата, бар они паметнији.

– А они мање паметни, шта је било са њима?

– Треба да обиђемо локалну биртију, можда тамо неко зна где је Саша. Ако пронађемо њега, пронаћи ћемо Даницу и Милу – одсечно заврши разговор Владимир, поново избегаваши да одговори на колегиничино питање.

Аутомобил са двоје путника скрену кроз опустеле широке улице до локалне кафане. Она се налазила у центру, прекопута новије православне цркве, у приземљу старе зграде из послератног периода, на којој је великим словима писало Културни центар. Изашли су из аута и кренули према столовима, за којима је седело мало више од десетак људи. Сви погледи били су упрти у Емилију. Она је то приметила, али више ју је зачудило то што за првим столом види попа како седи са још два човека. Владимир је пришао том столу.

– Здраво, Владимире, како си? – поздрави полицајца један од људи који су седели са попом.

– Здраво, Љубомире! Поздрав, Зоране! Добар дан, оче Никола – јави им се Владимир.

– А ово је...? – упита исти човек гледајући у Емилију.

– Ово је инспекторка из града. Тражимо Даницу и Милу. Колегинице Емилија, ово су Љубомир, председник месне заједнице; Зоран, директор Културног центра и наш сеоски свештеник отац Никола – представи Владимир тројицу за столом.

– Драго ми је. Лепо што се у малом месту сви познају и седе заједно – констатовала је Емилија.

– Заправо, овде смо послом. Договарамо се око организовања Госпојинских дана за крај овог месеца, у Културном центру. То је друга највећа културна манифестација у селу и увод у највећу – Дане домаћег сира, који ће бити у октобру – објасни Зоран, директор Културног центра.

– Страшно је то што су Даница и Мила нестале. Младих је све мање. Понекад се запитам да ли нас је Бог напустио. И зашто? – наглас се питао поп, док су Емилија и Владимир седели за празан сто. Приђе им конобар, старији човек безличног израза лица.

– Изволите?

– Две киселе воде – наручи Владимир.

– Хоћете ли и мало домаћег сира? – упита конобар.

– Наравно – одговори Владимир.

Емилија је посматрала око себе. Стари трошни столови и столице, ороноу шанк, зид обложен дотрајалом браон ламперијом; на њему окачени стари постери Дана домаћег сира и по нека икона. За свим столовима седели су мушкарци и сви су крајем ока гледали у њу, што јој није било нимало пријатно. Убрзо, конобар се врати са две киселе воде и домаћим сиром на тацници са тачно две виљушкице.

– Ја нећу домаћи сир, хвала – рече Емилија, док се Владимир обрати конобару:

– Да ниси можда видео малог 'дођоша' Сашу?

– Не. Мислиш да је повезан са нестанком? – упита конобар.

– Ја живим код Саше и његовог оца, за кућом. Нисам га видео данима – рече старији човек са сламеним шеширом и раскопчаном кошуљом кратких рукава, који је седео за суседним столом. Па настави: – Пргав мали. Пре месец дана ми је заврнуо руку само зато што сам га у шали назвао дођошем.

– Јеси тражио Даницу код оног лудог наставника? – упита препотентним тоном Зоран, директор Културног центра, висок и пунији старији човек, уредно обријан и ћелав.

Емилија је схватила да сви у кафани прате њихов разговор.

– Не, нисам. Били смо у шумарку – рече Владимир.

– И видели смо неког старог човека, који је наводно чуо неке утваре – рече Емилија.

На помен утвара сви ућуташе и почеше да се међусобно гледају у очи. Чак и поп. А онда поново проговори старији човек са сламеним шеширом:

– Када смо били млади, неки пријатељи и ја смо се опкладили ко ће смети да уђе у стару швапску цркву. По дану, наравно. Ноћу нико не би ушао, чак ни из опкладе. Један друг, који је имао тада деветнаест година, испрсио се. Био је добар ђак, завршио је школу, радио је већ, био је члан Комунистичке партије. Угледан младић, нормалан, вредан, послушан... Остао је унутра неколико минута. Таман када смо помислили да је то са утварама све измишљотина, он је истрчао из цркве вриштећи, пребледео, избезумљеног погледа. Од тада се променио. Дао је отказ, пропио се, избацили су га из Партије. Одвели су га лудницу. Вратио се после неколико година. Сада иде бос по селу, празног погледа. Као да је и сам утвара! Нико од мештана не иде у цркву. Даничин брат је био последњи човек из села који је ушао у цркву и којег су утваре узеле.

– Не лупај! – одбруси му Владимир, па рече: – Дошли смо да тражимо Сашу, а не да слушамо ваше приче.

Је л' зна неко где је мали 'дођош' или не? Не?! Онда идемо даље!

Владимир је попио киселу воду на брзину и дао знак очима Емилији да треба да пођу. Оставио је двеста динара на столу и кренуо са Емилијом назад до аута, јавивши се само конобару и тројцу за првим столом. За мање од минута, поново су седели у полицијском ауту.

– Можда треба да одемо до Даничиног наставника ликовног – предложи Емилија Владимиру.

– Нема потребе – одбаци Владимир одмах ту могућност.

– Морамо, ако хоћемо да пронађемо Даницу и Милу – каза Емилија повишеним тоном.

– Шта та матора будала може да зна? Идемо назад до Сашине куће, да причамо са његовим оцем. Он сигурно зна где је Саша, само неће да каже – рече Владимир и упали ауто.

– Шта се десило у тој старој цркви? – питала је млада инспекторка, али је старији полицајац само игнорисао њено питање.

Аутомобил је поново кренуо широким сеоским улицама, а у њему је владала непријатна тишина. Емилија је ћутала и посматрала кроз прозор. На скоро свакој другој кући биле су спуштене ролетне а испред њих непокошена трава. Било јој је јасно да ово село одумире. Атмосфера је била скоро језива! Убрзо се зауставише испред још једне старе куће. Изашли су из аута и дошли до улазних врата, која су била закључана. Владимир је викнуо:

– Радоје! Радоје!

Из куће изађе старији мушкарац, висок и витак, са дужом проседом косом и дугим брковима. У руци је држао упаљену цигарету. Дошао је до врата, али их није отворио, већ се само подбочио преко ниске капије, гледајући у Владимира.

– Шта хоћеш опет? – упита мушкарац Владимира,

као да Емилија и није ту.

– Где је Саша? Реци ми, Радоје!

– Не знам.

– Не знаш где ти је син?

– Одрастао човек, оде некад, па се касније врати.

– Опростите, ја сам Емилија Дамјанов, инспекторка.

Где је Сашина мама?

– У Стокхолму, у Шведској. Разведени смо.

– Доселили сте се овде заједно? – упита Емилија љубазним тоном, на шта Радоје омекша.

– Да. Дошли смо заједно из Бањалуке, за време рата.

Развели смо се пре десет година. Она је отишла код сестре у Стокхолм, а Саша је остао са мном. Он је рођен у овом селу, мада га зову 'дођош'.

– Морамо да га пронађемо, важно је – рече му Емилија.

– Радо бих Вам помогао, госпођице, или госпођо.

Само да сте дошли без ове цукеле – рече Радоје и погледа у Владимира.

Владимир се разљути, потеже службени пиштољ из опасача и дршком пиштоља удари Радоја преко капије, право у чело. Радоје паде на земљу, држећи се за главу. Крв је почела да му цури, те су му и рука и чело били криви. Емилија повика на Владимира заповедничким тоном:

– Назад у ауто!

Владимир је схватио да је претерао, те се само окренуо и пошао према ауту. Емилија је погледала ка Радоју, који је у неверици посматрао крв на својој руци. Извинила му се и пошла за Владимиром. Села је на сувозачево место, док је полицајац седео на возачком месту. Напето су ћутали неколико секунди, а онда се Емилија обрати Владимиру:

– Шта Вам је, човече?! Да ли сте при себи?!

– Знам да нисам смео то да урадим, али изнервирао ме је... Уф... Хоћете ли да поново обиђемо шумарак, можда

смо нешто пропустили?

– Не! Возите ме код наставника ликовног! – инсистирала је Емилија.

Владимир ћутке крену напред и скрену лево у још једну широку улицу. Одмах на ћошку била је стара немачка црква. Зауставио је ауто прекопута. Емилија је посматрала нестваран призор. Црква у готичком стилу имала је један торањ. Боја је одавно била избледела и здање је било сиво. Делови фасаде су поотпадали, тако да су се детаљи старе архитектуре само назирали. Пола црепова је пало са трошног крова, а сат на куполи био је зарђао. Порта је зарасла у траву и жбуње. Метална капија на улазу у порту била је срушена ка унутра, а велика дрвена врата цркве била су одшкринута. Поред врата се налазио камени крст. Кип Исуса Христа на крсту био је обезглављен.

– Стигли смо. Овде живи наставник, прекопута швапске цркве, три куће даље. Његова кућа је она са плавом капијом. Зове се Ђорђе. Нико од староседелаца не живи у околним кућама. У онима које нису празне живе само они који су се доселили. Ја ћу Вас чекати у ауту. Ви идите сами. Прошетајте три куће, да не види да сте дошли са мнош.

Емилија је изашла из аута и кренула тротоаром уз куће, кроз хлад липиних крошњи по врелом летњем сунцу. У довратку једне куће лежао је мали црни пас, мешанац, који ју је само испратио погледом док је пролазила. Помислила је како је то први пас ког је видела откако је дошла у село. Увек је мислила да људи у селу псе воле више од људи у граду. Али сада више није била тако сигурна.

Наставникова кућа је била стара, али не толико као околне куће. И деловала је уредно. Посебно јој се свидело што је имала звоно. Позвонила је и сачекала. Убрзо јој је врата отворио мршав старији човек средње висине. Био је уредно обријан, са дугом седом косом везаном у коњски

реп. Имао је смирен израз лица. Био је у шортсу, белој мајици и папучама.

– Добар дан – рече човек љубазно.

– Добар дан. Ја сам Емилија Дамјанов, инспекторка. Тражим наставника Ђорђа у вези са Даничиним и Милиним нестанком.

– Ја сам Ђорђе. Видим да сте дошли са Владимиром. Неће да стане испред моје куће. Уђите!

Ушли су у пространи дневни боравак. Емилијина прва импресија било је мноштво цвећа у саксијама. Полица је била пуна књига. Прешла је на брзину погледом кроз наслове. Приметила је да нигде нема телевизора. Цео један зид био је прекривен сликама. Испод су били пејзажи и војвођански мотиви. Салаша, коњи... А слике у горњем реду биле су другачије. Међу њима и слика унутрашњости срушене цркве.

– лепе слике. Да ли је оно унутрашњост цркве од прекопута?

– Да, насликао сам је прве године када сам се доселио у ово село.

– Нисте се бојали утвара?

– Ја нисам одавде. Утваре мештана нису и моје. Узгред, да ли бисте желели да пробате домаћи сир?

– Не, хвала.

– Добро је. Ионако немам домаћи сир. У овој кући он је забрањен – насмеши се наставник, па настави: – Седите за сто, слободно. Може кока-кола, или ракија?

– Може кока-кола.

– Чуо сам за нестанак. Заиста страшно – рече наставник, док је сипао пиће у чашу. – Знате, Даница је нешто посебно. И друга деца у селу су добра, али она је посебна. Има слободан дух и истински таленат. А и добра је особа. Једино за њу верујем да ће нешто урадити у животу. Помогао сам јој око припрема за пријемни, за студије сликарства у Будимпешти.

– Ако смем да питам, зашто Вас Владимир избегава?

– То је стара прича. За четрдесет година, колико живим у овом селу, имао сам само једног пријатеља. Пре сада већ двадесетак година. Знате, ја сам овде и даље аутсајдер, а ни не жалим се претерано на то.

– Верујем...

– Тај пријатељ, Светислав се звао, био је каменорезац и самоуки скулптор из села. Имао је само једно око, изгубио је друго док је брусио неки надгробни споменик. Али то једно око... Златно око је то било! Био је веома талентован скулптор, иако самоук. Фасциниран идејом да може да створи савршенство од обичног камена! Ни њега мештани нису претерано волели. Неки су га се бојали, неки су му завидели. Премда са једним оком, био је леп и згодан човек, са дугом плавом косом. Једно вече признао ми је да је у вези са удатом женом из села и да планирају да побегну одавде. Није ми рекао ко је она, али ни не познајем село баш добро. Њен муж их је открио. Светислав ми је рекао да му је преварени муж запретио да ће га убити и бацити у рибњак ако не остави његову жену. И стварно, после неколико дана, пронашли су тело мог пријатеља у рибњаку, замотано у рибарску мрежу. Испричао сам Владимиру, полицајцу, све што ми је Светислав рекао, али он ми није поверовао. Рекао је да сељаци нису такви и да је Светислав сигурно ухватио рибокрадице на делу, па су га убили. Чак је и привео и испитао неке рибокрадице, али убицу није пронашао. Од тада ме Владимир избегава. Ја не избегавам њега.

– Ужасно!

– Јесте. Какве су Вам импресије о селу?

– Не баш сјајне... Има ту нешто језиво, нешто што ми се не допада.

– Знате, то је потискивање живота. Ти људи мрзе живот, боје се живота. Причају да су јако вредни, али то

није истина. Само пуно раде да би имали изговор да не живе. Сеоске бабе, кад хоће да изађу из куће, осим да седе на клупи, иду на гробље да почупају траву са гробних места на којима ће једном бити сахрањене. То је прихватљиво – живети као да сте већ мртви. Ако хоћете нешто да радите, одмах Вас питају – а шта имате од тога? Јер радити нешто, осим из неке користи, значи да се осећате живим, да нисте живи мртвац као остали. И највећа врлина коју цене, осим вредноће, јесте послушност! Она значи да немате своју вољу као жив и психички здрав човек, већ да се само повинујете туђој вољи, као зомби. Вредан и послушан, то је за њих добар човек – болесна наказа! Они нису рођени као такви, могли су сигурно бити другачији. Можда чак и неки део њих пати због тога. Али... Село их је прогутало. Најстрашније од свега... Ти људи који потискују живот, мрзе живот и боје се живота, ти болесни људи, спремни су на свакаве злочине против живота. Иако носе маску питомих и мирних људи.

– Да, то је та језива ствар! Ово делује као мртво село. Село утвара... Да ли сте као уметник покушали то да поромените?

– Видите оне слике у доњем реду, војвођанске мотиве? Те слике продајем мештанима. За обичне људе уметност је само куриозитет, или украс. Или начин да се побегне од физичког посла. „Заврши школу, буди уметник, да не мораш да идеш на њиву”. Они се само баве тиме шта село мисли о њима. Чак се и венчавају само због тога што се брину шта ће други рећи. Зато што се очекује од њих да произведу нову генерацију вредних и послушних зомбија. Никог не занима то што уметник покушава да представи, као на оној слици кроз горе. На слици се види вила која даје витезу пламени мач да њиме победи зло. Док у позадини, иза њих, излази Сунце. Никог такве ствари не занимају.

– Видела сам да у селу постоји Културни центар.

Зашто не направите изложбу?

– Културни центар служи само за то да се просечни, или исподпросечни директор Културног центра прави да ради нешто важно. И за утврђивање колективног идентитета, заједно са црквом. Када сам се доселио у ово село, већина људи још су били комунисти. А онда су преко ноћи постали религиозни и заборавили да су до јуче били чланови Партије. Знате ли да је највећи културни догађај у селу фестивал посвећен домаћем сиру? То је једина сврха културе и цркве овде – да створе живим мртвацима идентитет који је мешавина религије и домаћег сира. Некад је било исто, само са комунизмом и домаћим сиром. Не тврдим да култура, комунизам и религија сами по себи немају дубљу сврху. Али за ове људе, то им је једина сврха. Не значе им више од домаћег сира.

– Познајете ли Сашу, Даничиног момка?

– Да, предавао сам му ликовно у основној школи. Мало темпераментан момак. У школи је био солидно дете, по понашању. Али чуо сам свашта о њему последњих година. Провале, насиље... Изгубио сам контакт са њим одавно. А не волим сеоске приче.

– Знате ли да је и Саша нестао када и Даница и Мила?

– Не, нисам знао.

– Да ли Вам је Даница рекла да Саша негодује због њеног одласка у Будимпешту? И шта би могао да уради?

– Не знам шта да мислим о њиховој вези. Даница ми не говори пуно о својим родитељима, Вукашину – покојном брату – нити о Саши. Једино често спомиње Милу. Њих две су се заиста зближиле после Вукашинове смрти. Стварно не знам шта би Саша могао да уради!

– Заиста Вам хвала на овом разговору, био ми је занимљив! Али бојим се да ми није био од велике помоћи за решавање случаја.

– Молим Вас, пронађите Даницу! Она је можда

једина светла тачка у овом селу. Отпратићу Вас до врата.

– Морам да Вас питам, зашто мештани верују да у старој немачкој цркви има утвара? – упита Емилија док је излазила из наставниковог дворишта.

– Морате питати мештане за то! Није моја дужност да Вам говорим о пореклу њихових утвара. Мада не верујем да ће неко хтети да Вам каже. Довиђења – поздрави је наставник и затвори врата.

Изашавши из дворишта, Емилија крену према Владимиру, који је стајао наслоњен на полицијски ауто. Хлад липе је падао преко њега. Док му се Емилија приближавала, избегавао је контакт очима са њом.

– Сигурно нисте чули ништа корисно од маторе будале! – рече Владимир, а онда му се поглед заустави на младићу са друге стране улице, испред старе цркве. Посматрао га је као кад теријер маркира плен.

– То је он, Саша! Хајдемо! – викну Владимир.

Полицајац и Емилија потрчаше према младићу, који, када их спази, побеже према порти старе немачке цркве и утрча у цркву кроз одшкринута дрвена врата. Владимир и инспекторка дотрчаше до срушене капије порте, а онда се се полицајац заустави.

– Хајдемо, човече, побећи ће нам! – викну му Емилија.

– Ја... Не могу... Не смем да уђем унутра – рече пребледели Владимир дрхавим гласом.

– Ви сте полицајац, морате!

– Идите Ви! Гоните осумњиченог који је опасан и вероватно наоружан! Треба да га ухапсите живог, јер нам је то једина шанса да пронађемо Даницу и Милу! Али, ако будете у опасности, пуцајте! – рече Владимир, покушавајући да сачува самоконтролу.

Збуњена Емилија на брзину се прибра, извуче пиштољ из футроле и појури у цркву за момком.

Ушла је опрезно кроз стара дрвена врата. Држала је

оружје и осматрала околину. Изнутра је зграда била руинирана, као и споља. Светла је било довољно, јер половина крова није имала цреп. Жбуње и трава расли су и унутра, пробијајући се из старог пода, и мешајући се са отпалим деловима фасаде и остацима столарије. Стакла на прозорима није било, само металних решетки. Скроз на крају просторије била је иструлела дрвена олтарна композиција која приказује Свето тројство. Жбуње је расло око ње и обавијало се око ликова Свете тројице.

– Изађи, Саша! Само хоћу да причам са тобом! – викну она.

Иза олтара изађе младић, смеђе косе, висок и спортски грађен. У шортсу, црној мајици и са црним ранцем на леђима. Поглед му је био озбиљан. Није му се видео страх у очима, иако је Емилија држала пиштољ уперен у њега. Пошао је према њој.

– Стани и подигни руке увис, да их видим! – нареди Емилија, када јој је пришао на два метра, што је он и урадио.

– Знао сам да ме она цукела неће пратити овде – рече младић смешкајући се самоуверено, па настави:

– Ја сам 'дођош', иако сам рођен у овом селу. Утваре из ове цркве су утваре мештана, а не моје. Оне ме штите од њих.

– Где су Даница и Мила?

– Код куће су – одговори младић Емилији збуњено.

– Нису, јутрос сам била код њих!

– Вратили смо се пре двадесетак минута у село линијским таксијем. Били смо на излету у Суботици, од прекјуче... Нас троје.

– Лажеш!

– Не лажем, позовите Даницу, сад је доступна. Искључили смо телефоне док смо били на излету. Да нас не смарају!

– Немам њен број!

– Имам ја, позваћу је – рече младић и посегну руком за џеп шортса.

– Само полако! – викну она озбиљним тоном.

Младић полако извади телефон из џепа, позва број и пружи телефон Емилији. Она га опрезно преузе, и даље држећи пиштољ уперен у младића.

– Хало, Данице? Није Саша, ја сам Емилија, инспекторка. Где си? Да ли је Мила са тобом? Дај ми маму. Ништа, Магдалена, само сам хтела да чујем Ваш глас, Даничин глас не препознајем. Да, знам, рекао ми је Саша. Останите код куће, долазим – заврши Емилија разговор, па спусти пиштољ и врати телефон Саша.

– Зашто си бежао?

– Тата ми је рекао, када сам се вратио кући пре двадесет минута, да ме Владимир тражи по селу. Каже да је пандур полудео и да га је ударио дршком пиштоља у главу. Рекао ми је да напустим село.

– Немој! Остани још неколико минута у цркви, па кад Владимир и ја одемо, иди кући! – рече Емилија и изађе напоље сама.

Полицајац је стајао на тротоару, одмах поред срушене капије порте, пажљиво водећи рачуна да не загази ногом у порту. Емилија је само прошла поред њега и без речи кренула према ауту. Владимир крену за њом.

– Где је мали 'дођош'?!

– Побегло је кроз задњи излаз. Идемо назад код Мише и Магдалене!

– Зашто?!

– Зато – одговори му Емилија равнодушним гласом.

После неколико минута, зауставили су ауто испред куће Даничиних родитеља. Миша и Магдалена стајали су на улици посматрајући две старије жене прекопута, које су и даље седеле на клупи гледајући као скамењене.

– Унутра су. Чекају Вас, инспекторка – рече Миша.

Владимир је остао на улици са Мишом и

Магдаленом, а Емилија је ушла у кућу. За столом у дневној соби седела је само Даница, посматрајући је збуњено, крупним плавим очима. То је била она витка, прелепа и нежна плавокоса девојка са фотографије.

– Тао, Данице! Знаш ли ко сам ја?

– Инспекторка са телефона. Мама каже да сте ти и Влада тражили Милу и мене по селу. Мислили сте да нас је Саша убио?

– Да, јесмо. Где је Мила?

– У својој соби. Боли је глава од свега, отишла је да спава.

– Где сте биле?

– Само смо отишле са Сашом на тродневни излет у Суботицу.

– Зашто се нисте јавиле? Мама и тата су ти били забринути!

– Зато што нас не би пустили! Мене би, али Милу не би. Па смо се јавиле да идемо само до шумарка и отишле у Суботицу линијским таксијем. Бицикле смо сакриле у шумарку.

– Зашто мислиш да је не би пустили?

– Она је млада, има двадесет три године, али је удовица. Шта би рекло село, да удовица иде да се „провађа”, уместо да брине о детету, ради и слуша? Знаш, Мила још као профилну слику на Фејсбуку држи фотографију са свадбе, на којој је у венчаници, са Вукашином. Ја ћу у октобру отићи у Будимпешту да студирам сликарство. Саша сређује папире и у децембру се сели код маме у Стокхолм. Тамо ће пронаћи неки посао. Нас двоје ћемо почети нове животе и оставити ово зло село. А Мила ће остати у њему, да глуми узорну жену мртвог човека. То ће бити остатак њеног живота – пакао! Саша и ја смо хтели да Мила има неку лепу успомену. И било је лепо, искусили смо нешто сјајно, плесали смо...

У том тренутку у дневну собу уђе Магдалена.

Даница само спусти поглед и рече да иде у собу код Миле, да види како јој је. Устала је од стола и отишла, махнувши Емилији уз осмех. Магдалена је полако пошла до старог регала и из фиоке извадила шибицу. Запалила је кандило пред иконом Богородице.

– Хвала Богу и Богородици што се све добро завршило! – рече Магдалена, па се обрати Емилији. – Можда не би било лоше да, када се вратите у град, одете до попа... Или, још боље, код неке добре гатаре, ако тако нешто можете да пронађете у граду.

– Зашто?

– Влада је рекао Миши и мени да сте ушли у стару швапску цркву...

– Не брините за то, Магдалена. Ја нисам одавде. Овдашње утваре нису моје утваре.

– Не верујете у такве ствари? Да ли сте бар религиозни?

– Ја сам полицијска инспекторка. Верујем у стварност која се може прагматично испитати.

– Никад нисам волела ово село! Ово што ћу Вам сада рећи, ниједној живој души нисам рекла... А Ви се вероватно никад нећете вратити овде. Сад ми је прилика да неком кажем...

– Знате, отприлике схватам шта се догодило у тој старој цркви...

– Ма пустите сад стару цркву и утваре које вриште из мрака... Нагните се, да не говорим гласно... Видите, пре двадесетак година озбиљно сам хтела да одем из овог проклетог села! Тада сам била млађа, још се нисам овако збабила. Имала сам љубавника, каменоресца из села. Имао је само једно око, али је био леп као бог. Обожавала сам га! Уз њега сам се једини пут у животу осетила живом! Вукашин је још био мало дете, а Миша је увек био добар и пажљив муж. И добар човек, вредан и послушан. Али није ми било жао да их обојицу оставим! Тај каменорезац,

Светислав се звао, он је Даничин прави отац. Када сам затруднела са њим, испланирали смо да побегнемо заједно из села. Али... Судбина... Ухватио је неке рибокрадице на делу и убили су га! Замотали су га у рибарску мрежу и бацили у рибњак. И тако сам остала заробљена овде до краја живота! Драго ми је што ће бар Даница да оде одавде! Не могу да Вам опишем колико ми је драго! Овде је њен дух у заробљеништву.

– Сад морам да кренем – рече Емилија тихим гласом, па настави: – Можда... Можда треба да преболите Вукашинову смрт. Да престанете да носите црно и да скинете неке његове фотографије са зида. Можете да окачите слику неког лепог војвођанског мотива. Идите код наставника ликовног и причајте са њим. Он има лепих слика.

– Размислићу о томе. Да ли хоћете сад да пробате домаћи сир, пре него што одете?

– Не, нећу. Хвала!

Емилија је изашла на улицу. Празан полицијски ауто чекао ју је паркиран уз ивицу пута. Миша је стајао сам испред куће, посматрајући две старије жене на клупи прекопута, које су и даље само гледале у њиховом правцу, као скамењене.

– Где ја Владимир, мој искусни партнер на један дан? – упита Емилија Мишу.

– Отишао је пешке кући. Доста му је свега за данас! Оставио Вам је службени ауто, да одете до станице по свој. Кључеве можете оставити у шупљину изнад врата станице – рече Миша, пружајући јој кључеве полицијског аута.

– Заиста сам пуно тога научила данас – рече задовољно млада инспекторка и узне кључеве.

– Видите, Емилија, шта је живот? Човек може целог живота да буде поштен и нормалан, па да га деца упропасте...

Емилија је пружила руку Миши да се рукују, а када

јој је узвратио, стегла му је снажно шаку, унела му се у лице и озбиљним тоном рекла:

– Надам се да ћемо се поново срести, али под другачијим околностима!

Збуњени Миша се уљудно и питомо осмехнуо Емилији, која је пошла према празном полицијском ауту. Када је отворила врата, погледала је још једном у две старије жене на клупи прекопута. Послала им је пољубац, пољубивши свој длан и махнувши им, широког осмеха на лицу. Али оне су само гледале у њу, као скамењене.

Аутор: Милош Павков

Година објављивања: 2020.

www.milospavkov.net

Лектор: Наташа Радуловић Белобабић

Регистровано и заштићено:

<https://www.copyrighted.com/work/aALDdVCiDokOYhZj>